

ВО ЧЕСТ НА ПРОСЛАВАТА НА 40-ГОДИШНИ-
НАТА НА СКЈ И СКОЈ

БАРУХ БОРА
ВЛАЈИК ДУШАН
РИБАР ЈУРИЦА
ШУМАНОВИЋ САВА
ШУПУТ БОГДАН

УМЕТНИЧКА ГАЛЕРИЈА, СКОПЈЕ 6—30 СЕПТЕМВРИ 1959

Изложбата на петмината млади сликари, жртви на нечовечниот нацизам и фашизам во времето на Народно-ослободителната борба, претставува пијететен прилог на Народниот Музеј на сегашната општинародна прослава, четириесетгодишнината на Комунистичката Партија на Југославија и СКОЈ. А, сепак она не е само комеморативен, обреден акт, пригодна приредба, она, се надеваме, ќе остане во спомен и како уметнички настан со значење. Бидејќи овој збир на платна и акварели собран на начин на нашите жуистри денови, — како што се гледа, претставува низ на уметнички работи а не на школски студии и скици, атељерски вежби и обиди. Сите четворица млади сликари, беа, кога изби Втората светска војна, не само ведро изразито наговествување, туку навистина однапред земено ветување. Иако многу помеѓу прикажаните работи, покрај авторовиот, го носат во себе си речиси, нескриено, уметничкиот „параф“ на сликаревиот учител и узор, самата способност на адаптирање и абсорбирање, усвојувањата и индивидуалисање („оригиналисање“), примените напатства и поуки, го оддава мокниот зафат на „лавовската рака“. Од ослободувањето до денес нашата публика имаше можност да секој од ним веќе го види и оцени по повод нивните поединечни покомплетни изложби, но вака собрани во заедница скована со поеднакво трагичната судбина, ова е прв пат да ги имаме пред себе. И сега на какви мисли не наводи таа петострука, цветна гранка на слободата, „посветена, жртвована пролет“?

Пред сé, изгледа, не ќе биде ни еден посетител на оваа изложба кој длабоко потресен не ќе им привоѓа на нивните работи; и во колку едно платно е повеќе осочено, повеќе зрачно, вознемирено од модрикавоста на далечините и зеленилата- шаренилата на близината, во толку и моралната побуна и душевниот бол на наблудувачите ќе бидат појаки. Но, како што е тоа, воопшто, во областа на естетиката, тие попатни, историски, анегдотски, чувствителни моменти можат само да ја засилат приемчивоста на уметничките впечатоци и капацитетот на сèкања, — иаку при наблудувањето на уметничките појави и при оценката на возбудителноста по тој повод, одлучуваат уметничката впечатливост и мерилата на вештината.

Народниот музеј смета дека не ги изгубил од вид тие мерила кога оваа изложба ја организираше. Веќе во поглед на тоа, десетина слики од Сава Шумановиќ, се разбира, одпаѓа секое сомнение дека ним им е оддадена онаа почит која му припаѓа на високото ниво за кое оваа просторија е задолжена. Тие издоеани Шумановиќевски варијации, сремски, на вид, пасторални симфонии, тие докрај изведени творби на најсовесниот, и суверен мајстор и кубиста кој со боите мисли и мери, и за чудо се уклопуе во изнесената целина. Та дури би могло да се рече, ако соштествуваат заеднички трагични сомненија, дека тие се можеби најмарканто изразени во Шумановиќевата рамносремска, митска, би се рекло светителска, маченичка жолтеникавост — каква веројатно само уште во Дечани се наоѓа. А четвртицата млади стојат околу него како заколнати кадети, перјаници, кои се заветувале дека ќе го стасаат и престасаат.

И Влајиќ веќе на својот фигурантно-халуцинаторен, демонски начин пристасуваше. Нема место, воопшто, да се прашаме: што би станало со неговото визионарство, — кое нему и нам ни ствара опипливи реалности, а не литературни, произволни, декоративни гротески, — да не беше минал низ ужасот на логорските искушенија. Но ова што тој умирајќи го ствараше во логорската оскудница ја надоместуваше со две три целата дагина скала, целиот спектар на човековата беда и победа, — останува неодвоен жлив дел на нашиот живот.

И за Барух, Јурица Рибар и за Шупут е речено, дека во самиот полет се поништени, оправданите ветувања, како пред берба столчеено ложе. Но, ставени вака еден покрај друг, дури сега се гледа тој преголем губиток на цело едно поколение. Помеѓу низ е голема разлика, а сепак и несомненото сродство на времето, средината и школата.

Барух е најстар и најприсно близок на позноимпресионистичкото развлечување на облиците и стамените предмети, во постојано вазнемирена, би се рекло нервно напната атмосфера. Неговата доследна светла палета само на површен поглед може да се прикаже како некоја карневалска веселба, во сашност, како и неговите автопортрети, тоа се тажни сведоштва на едно остро уметничко око уперено во вителот на модерните Бавилони, предели, композиции, состојби кои би сакале да се идили, но кои ги растргнуваат неизвесности.

Јурица, Рибар, самопрегорниот брат, засенат со сјајот на големото Полино име, овде ќе го засили изненадувањето. И во такво друштво тој си го обезбеди своето место. Потполна спротивност на Бора Барух, па дури и на својот учител, иако со сликата „Из Београда“ така срдечно му се одолжи. Тој се ослободил од често по-вршната каприциозност на својата „школа“, ги компонира предме-

тите како носители на бои, а прераната смрт го спречува да докрај се понесе со проблемот на толку големи сликари: да ѝ го сочуват обухватниот можеби и повеќе хуман, карактер на својата уметност.

Нешто поблизу, така бар може да се толкува, е стасан до својот домет Богдан Шупут. Неговтта „Богородични црква“, „Кула Сен-Жак“, „Лобања“, „Автопортрет“, сите во сребренастосивкаст тон веќе денес се наведуваат како утврдени вредности на нашата уметност помеѓу двете војни.

На крајот на овија Петмина треба да им се припише во заслуга и тоа што нас на овој свој собир не потсекаваат и на сите останали наши добри уметници кои си ги изгубија животите и така во самиот почеток на својот уметнички успон ги испуштија четките и длетата со кои намераваа да го обогатат својот народ. Како на народен помен да ги наведеме имињата: Божиќ Александра, Новаковиќ Иво, Озмо Данијел, Пекиќ Стipe, Танкосиќ Милан, Бешевиќ Милица, Ѓурѓевиќ Стаменко, Михајловиќ Олга, Пиперски Владета, Бенковиќ Јосип, Сударски Паулина. И та дури сега нека се чујат, во заедница на своите другари, и во Првата светска војна стреланите Даница Јовановиќ и страдалите Надежда Петровиќ, Бранко Јевтиќ, и Мариша Глишиќ.

ВЕЉКО ПЕТРОВИЌ

КАТАЛОГ

на изложените слики

БОРА БАРУХ

1. РАБОТНИЧКИОТ КВАРТ ВО ПАРИЗ
уље на дрво, 99×60 — своина на мафилијата Барух.
2. ПРЕДЕЛ ОД ФРАНЦИЈА
уље на платно, 73×60 — своина на фамилијата Барух.
3. СИН НА СЛИКАРОТ
уље на картон, 28×47 — своина на фамилијата Барух.
4. ФАБРИЧКИОТ КВАРТ ВО ПАРИЗ
уље на платно, 55×38 — своина на Народниот музеј — Белград.
5. АУТОПОРТРЕТ СО ЖЕНА МУ И СИН МУ
уће на платно, 73×93 — своина на Народниот музеј — Белград.
6. МОНПАРНАС ВО ПАРИЗ
уље на платно, 46×60 — своина на Народниот музеј — Белград.
7. МРТВА ПРИРОДА
уље на платно, 72×59 — своина на Народниот музеј — Белград.
8. ЗБЕГ
уље на платно, 90×71 — своина на Уметинчката галерија — Скопје.
9. ПЕЈЗАЖ
уље на платно, 32×41 — своина на Уметничката галерија — Скопје.
10. ПЕЈЗАЖ
уље на платно, 32×41 — своина на Уметничката галерија — Скопје.

ДУШАН ВЛАЈИК

1. МАЧЕЊЕ
темпера, 32×52 — своина на Драги Влајик, Белград.
2. ТАОЦИ
уље на картон, 25×37 — своина на Драги Влајик, Белград.
3. ГЛАВА НА СТАРЕЦ
пастел, 27×35 —把自己的 на Драги Влајик, Белград.

4. ВО ЗАТВОР
пастел, 28×34 — своина на Драги Влајић, Белград.
5. АВТОПОРТРЕТ ВО ОГЛЕДАЛО
акварел, 30×43 — своина на Драги Влајић, Белград.
6. КОМПОЗИЦИЈА
акварел, 36×44 — своина на Драги Влајић, Белград.
7. ВИОЛЕТНИ БАРАКИ
акварел, 39×26 —把自己的 on Драги Влајић, Белград.
8. ЛОГОРСКИ БАРАКИ
акварел, 42×29 —把自己的 on Драги Влајић, Белград.
9. АВТОПОРТРЕТ
пастел, 27×34 —把自己的 on Драги Влајић, Белград.
10. ЛОГОРСКИ БАРАКИ
акварел, 40×27 —把自己的 on Драги Влајић, Белград.
11. ЗАРОБЕНИК
акварел, 40×29 —

ЈУРИЦА РИБАР

1. АВТОПОРТРЕТ СО СИНА ТРАКА
уље на платно, 97×162 —把自己的 on Др. Иван Рибар, Загреб.
2. ПЕЈЗАЖ ОД БИЛЕЌЕ
уље на платно, 46×37 —把自己的 on Др. Иван Рибар, Загреб.
3. АВТОПОРТРЕТ СО ДЕВОЈКА
уље на платно, 73×91 —把自己的 on Иванка Ковачевић, Белград.
4. МРТВА ПРИРОДА
уље на платно, 65×54 —把自己的 on Мира Вучковић, Белград.
5. ПЕЈЗАЖ КРАЈ ДУНАВ
уље на платно, 73×54 —把自己的 on Мира Вучковић, Белград.
6. МРТВА ПРИРОДА СО РИБИ
уље на платно, 68×54 —把自己的 on Мира Вучковић, Белград.
7. ЖЕНА ПРЕД ОГЛЕДАЛО
уље на платно, 30×35 —把自己的 on Божана Бадњевић, Белград.

САВА ШУМАНОВИЋ

1. ПЕЈЗАЖ
уље на платно, 81×100 —把自己的 on Народниот музеј, Белград.
2. МОСТ И ГРАД
уље на платно, 75×60 —把自己的 on Народниот музеј, Белград.
3. СРЕМСКИ ПЕЈЗАЖ
уље на платно, 82×60 —把自己的 on Народниот музеј, Белград.
4. ПАРИСКА ПЕРИФЕРИЈА
уље на платно, 74×61 —把自己的 on Народниот музеј, Белград.
5. ПЕЈЗАЖ
уље на платно, 91×71 —把自己的 on Народниот музеј, Белград.
6. СРЕМСКИ ПЕЈЗАЖ
уље на платно, 82×61 —把自己的 on Народниот музеј, Белград.

7. ПЕЈЗАЖ КРАЈ САВА
уље на платно, 81, X 60 — своина на Народниот музеј, Белград.

БОГДАН ШУПУТ

1. АВТОПОРТРЕТ
уље на платно, 60 X 73 — своина на инж. Ж. Шупут, Нови Сад.
2. ЦРКВА СЕН ЖЕРМЕН ОКСЕРОА
уље на платно, 54 X 65 — своина на инж. Ж. Шупут, Нови Сад.
3. НОТР-ДАМ
уље на платно, 73 X 100 — своина на инж. Ж. Шупут, Нови Сад.
4. ЛОБАЊИ
уље на платно, 94 X 67 — своина на Галерија Матице Српске, Нови Сад.
5. КАФЕАНА ВО ПАРИЗ
уље на платно, 90 X 130 — своина на Галерија Матице Српске, Нови Сад.
6. БУЛЕВАРОТ СТ. МИШЕЛ
уље на платно, 65 X 81 — своина на инж. Ж. Шупут, Нови Сад.

БОРА БАРУХ

Роден 1911 во Белград. Немајќи материјални можности за студии на сликарството, завршил правни науки. Дури 1935, една скромна стипендија на Еврејската општина му овозможила одење во Париз и со тоа конечно систематската работа на сликарството. Меѓутоа, бидејќи уште од својата рана младост бил поврзан со напредниот студентски покрет, он својата активност ја продолжува и во Париз, во Комитетот за помоќ на Шпанија, поради што 1938 е прогонет од Франција. Уметничката работа, по враќањето во земјата, му била прекинувана поради честите апсења, но он сликал и на робија каде 1939 настапал неговиот циклус на скици и цртежи „Живот во логорот“. Од присилната работа 1941 во Смедерево, бега во партизани. Бил фатен кога се, со задача, префрлувал од Санџак во Србија и стрелан во Јајинци на 7 јули 1942.

Излагал во Париз 1936 во Есенскиот салон и 1937 на изложбата на уметници Југословени. Во Белград учествувал на заедничките изложби со Салонот на независните уметници и групата „Живот“, а 1939 имал и една самостојна изложба.

Сочувано е околу 200 негови слики кои се наоѓаат во галериите на нашите главни градови, кај фамилијата на сликарот и неговите пријатели.

ДУШАН ВЛАЈИК

Роден 1911 во Шабац. Дипломирал архитектура 1934 на белградскиот универзитет. Во атељето на Јован Бијелиќ ги добил првите сликарски поуки. Уште од студентските денови, поврзан е со напредниот младински покрет. Од 1941 се наоѓа во концентрационите логори во Германија каде што под најтешки условија и сериозно болен, слика низа заробенички портрети и циклус на композицијата „Страданье“. Умреел исцрпен од болеста по враќањето во земјата 1945.

Излага за прв пат 1936 во Белград. Како член на „Десетмината“, учествува на изложбите на групата 1940 во Белград и Загреб.

Од неговиот сликарски опус сочуван е воглавно само овој дел кој ги опфаќа работите од логорот — и тој фрагментарен — се остало пропаднало во бомбардировките. Работите се наоѓаат кај братата му.

Сликите на Јурица Рибар се чуваат во галериите на нашите главни градови, кај неговата фамилија и кај пријателите.

ЈУРИЦА РИБАР

Роден во Гаково 1918. Уште во Гимназија започнува да се бави со сликарство. Првите поуки ги добил од Никола Бешевиќ, а потој во ательето на Јован Бијелиќ. Во годините 1936, 1937 и 1938 борави по повеќе месеци во Франција и слика нарочно пејсажи од Ст. Тропез и Париз. Како студент на правото, е многу активен член на напредниот младински покрет. Борец е од првиот ден на Народно ослободителната војна. Под тешки околности работел скици и цртежи и по време на војната и давал прилози за партизанските листови. Загинал во Црна Гора 1943.

Излагал прв пат 1934 со неговите неполни шеснаесет години, потој на есенните и пролетните изложби во Белград. Со групата „Десетмина“, чиј што бил најмлад член, излагал 1940 во Белград и Загреб. Се бавел и со ликовна критика.

Сликите на Јурица Рибар се чуваат во Галериите на нашите главни градови, кај неговата фамилија и кај пријателите.

САВА ШУМАНОВИЌ

Роден во Винковци 1896. Веќе во гимназијата зема приватни часови по сликарство. Во Загреб завршил Уметничка школа и потој работел како театralен сценограф и во Музејот за умјетност и обрт. Во три маја: 1920, 1925 и 1928, подолго време борави во Париз, от-првин како ученик на Андре Лот. Бил запазен од француската ли-ковна критика. Тешко болен, од 1930 живеел во Шид. Со Србите од Шид убиен е 1942 на православните гробишта во Сремска Ми-тровица.

Излага во Загреб 1918 уште како ученик, потој 1920 и 1922. Во Париз повеќе пати во Салонот на независните и во Есенскиот салон. Во Белград имал самостојни изложби 1927, 1928 и 1939.

По музеите и галериите во земјата, во колекцијата Бељански и кај приватни сопственици се чува поголем број на неговите сли-ки. Од тоа, Галеријата на Сава Шумановиќ содржи преку 300 работи.

БОГДАН ШУПУТ

Роден 1914 во Сисак. По завршувањето на Уметничката школа во Белград, наставил студии по сликарство во Париз. Како редрут отишол 1941 во борба и бил заробен, али се веќе кон крајот истата година, враќа во Нови Сад. По време на рација, во јануари 1942, стрелян е на дунавскиот брег.

Излагал 1938 самостојно во Нови Сад, потој на пролетните и есенните изложби во Белград. 1938 ја добил наградата на „Политика“. 1931 излага во Париз и Хаг на изложбата на уметниците од Југославија и во Нови Сад со војвојанските сликари. Како член на групата „Десетмина“ излага 1940 во Белград и Загреб.

Околу сто негови работи се наоѓаат во галериите, кај фамилијата и кај приватни сопственици.

Графички Завод „Гоце Делчев“ — Скопје